

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları No: 29

Toplumsal Bütünleşmede Değerler ve Eğitimi
**III. ULUSLARARASI
DEĞERLER EĞİTİMİ KONGRESİ**
(Bildiriler Kitabı)

Editör

Doç. Dr. Hasan MEYDAN

Zonguldak 2018

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi'ne aittir.
Bütün hakları saklıdır. Kitabın tümü ya da bölümü/bölmeleri Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi'nin yazılı izni olmadan elektronik, optik, mekanik ya da diğer yollarla basılamaz, çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.

Copyright 2018 by Zonguldak Bülent Ecevit University. All rights reserved.
No part of this book may be printed, reproduced or distributed by any electronical, optical, mechanical or other means without the written permission of Zonguldak Bülent Ecevit University.

ISBN: 978-605-9678-18-6

1. Baskı, 500 adet, Eylül 2018

BULUŞ Tasarım ve Matbaacılık Hizmetleri San. Tic., Ankara
Tel: (312) 222 44 06 • Faks: (312) 222 44 07
www.bulustasarim.com.tr
Sertifika No.: 41885

İçindekiler

Bölüm 1: Modern ve Küresel Dünyada Değerler ve Eğitimi

Modern Dünyanın Eğitimi: Erdemden Değere.....	3
<i>Dr. Öğr. Üyesi Ahmet KESGİN</i>	
Küreselleşme ve Değerler Üzerine Sosyolojik Bir Okuma.....	21
<i>Doç. Dr. Yakup ÇOŞTU</i>	
Medeniyet İnşasında Sanatın Yeri ve Önemi.....	27
<i>Dr. Öğr. Üyesi Oğuz TUNÇEL</i>	
Çevre Sorunları Karşısında Batı ve İslam Düşüncesinin Çevre Etiği Yaklaşımlarının Karşılaştırılması.....	37
<i>Doç. Dr. Özcan SEZER</i>	

Bölüm 2: Popüler Kültür, Değerler ve Eğitimi

Değerler Eğitiminin Bir Paydaşı Olarak Medyanın Rolü.....	53
<i>Dr. Derya NACAROĞLU</i>	
Akıllı Telefonların Gençlerin “Değer Algıları” Üzerindeki Etkisi: Türkiye’de Üniversite Gençliği Örneği.....	67
<i>Doç. Dr. Adem SAĞIR, Hasan ERASLAN</i>	
Postmodern Dönemde Değerlerin Çözülüşü ve Jean Baudrillard.....	89
<i>Arş. Gör. Mustafa DİKMEN</i>	

Bölüm 3: Felsefi Açından Değerler ve Eğitimi

Tanrısız Bir Dünyada Değerleri İnşa Sorunu: Jean-Paul Sartre Perspektifli Bir Bakış.....	95
<i>Doç. Dr. Celal BÜYÜK</i>	
Yeni Doğal Yasa Teorisinde Temel Ahlâki Değerler İle İnsan Doğası Arasındaki İlişki.....	105
<i>Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÇAKMAK</i>	
Etik ve Pedagoji: Platon Eksenli Bir Değerlendirme.....	121
<i>Dr. Öğr. Üyesi Feyza CEYHAN ÇOŞTU</i>	

Bölüm 4: Türk-İslam Terbiye Geleneği ve Değerler Eğitimi

Toplumsal Bütünleşme Örneği Kadim Bir Teşkilat: Ahilik ve Eğitim Metodu.....	133
<i>Prof. Dr. Mehmet Saffet SARIKAYA</i>	
Ahilikte Rol Model Birey: Ahi.....	147
<i>Prof. Dr. Rüştü YEŞİL, Uzm. Mehmet KART</i>	
Âşık Tarzı Edebiyat Geleneği Ürünlerinde ‘Dostluk, Dürüstlük, Öz Denetim, Vatansızlık, Yardımseverlik’ Değerleri.....	165
<i>Prof. Dr. İsmet ÇETİN, Bil. Uzm. Öğretmen Özgül ÇAĞLAYAN</i>	
Yunus Emre Divanında Değerler Eğitimine Dair Motifler.....	181
<i>Dr. Öğr. Üyesi Rıdvan DEMİR</i>	

ETİK VE PEDAGOJİ: PLATON EKSENLİ BİR DEĞERLENDİRME

Dr. Öğr. Üyesi Feyza CEYHAN ÇOŞTU*

1. Giriş

“İnsan doğası gereği nasıl bir varlıktır?” sorusu felsefe tarihinde ilkçağdan günümüze tartışılan temel problemlerden birisidir. Bu soruya verilen cevaplar bağlamında insanın doğasının felsefi, bilimsel ve teolojik açıklamalarıyla karşılaşılmaktadır.

Felsefi insan anlayışı bağlamında filozoflar, insanın doğası üzerine çok çeşitli düşünceler ileri sürmüşlerdir. Fakat bunun ötesinde kabul edilen bir şey var ki insan doğasının eğitilebilir olduğu düşüncesidir. Bu bağlamda insan doğasının ahlaki olarak eğitilebilirliği de felsefenin temel konusu haline gelmektedir.

Platon bir filozof olarak eğitimin bebeklikten itibaren insan hayatında olduğundan bahseder. Dolayısıyla insan doğasını değiştiren, bir kalıba sokan ve ideal insan profilinin oluşmasına katkı sunan şey çocukluktan itibaren verilen eğitimle mümkündür. Eğitimin gerçekleştirilmesi sadece bilginin kazanılması üzerinden gerçekleşmez. Eğitim aynı zamanda ahlakiliği de amaç olarak barındırmalıdır. Bu anlamda sosyal-siyasal bir varlık olarak insan tanımı aynı zamanda ahlaki bir yurttaş olarak insana evrilmek durumundadır. Bu bağlamda Platon için eğitim, herkese açık ve herkesi kapsayacak şekilde gerçekleştirilmelidir. Platon’un ideal yurttaş tanımı, insan doğasının müdahale ile değişebileceği üzerinden, “iyi insan” profilinin çıkarılması üzerine kurgulanmıştır. Bu bağlamda Platon’da etik ve eğitim birbiri ile sıkı sıkıya bağlıdır.

Bu bildiride insan doğasının nasıl olduğu felsefi bağlamda açıklanarak, insanın ahlaki olarak eğitilebilirliği düşüncesinden hareketle hem etik ve pedagoji hem de Platon’un insan doğasını ahlaki bir yurttaş dönüştürmek ideali üzerinden oluşturduğu eğitim modeli tartışılacaktır.

2. Etik ve Pedagoji

İnsan düşünen yani akleden bir varlıktır. Düşünen bu insan aynı zamanda konuşan, gülen, öğrenen, öğreten, inanan, bilim yapan, politikayla uğraşan ve insanlığın gelişimine

* Hitit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe Tarihi Anabilim Dalı Başkanı, Çorum.
E-posta: feyza.ceyhancostu@hitit.edu.tr

katkı sağlayan bir canlıdır. Dolayısıyla insan doğası dediğimizde karşımıza birden fazla tanımlama çıkmaktadır. Bu durum insanın doğasıyla ilgili 3 temel çerçeve ile konuşmamıza neden olmuştur. Antikçağ'dan beri insan, en genel çerçevede felsefi, teolojik ve bilimsel bir bakışla anlaşılmaya ve tanımlanmaya çalışılan bir canlıdır (Günay, 2008).

Felsefi insan anlayışı bağlamında filozoflar, insanın doğası üzerine çok çeşitli düşünceler ileri sürmüşlerdir. Fakat bunun ötesinde kabul edilen bir şey var ki insan doğasının eğitilebilir olduğu düşüncesidir. Bu bağlamda insan doğasının ahlaki olarak eğitilebilirliği de felsefenin temel konusu haline gelmektedir. Bu bağlamda karşımıza temel iki kavram çıkmaktadır: Etik ve Eğitim

Antikçağ'dan beri Etik ve Eğitim sözcüğü insan doğasını tanımlamada kullanılır. İnsanın nasıl bir varlık olduğuna verilen cevaplardan biri iyi ve kötü kavramları ile tanımlanan insan ile öğrenebilen yani eğitilebilen insan tanımıdır. Eğitimin gerçekleşmesi sadece bilginin kazanılması üzerinden gerçekleşmez. Eğitim aynı zamanda ahlakiliği de amaç olarak barındırmaktadır. Dolayısıyla iyi insan ile bilgili insan aynı düzlemde konuşulmaktadır.

İyi insan ile bilgili insan Antikçağ'da Sokrates'in dilinden "bilen insan kötülük yapmaz" olarak dökülmüştür. Sokrates büyük bir ahlak filozofu olarak kötülüğün kaynağını cehalete dayandırır. İnsan öğrendikçe yani cehaletten kurtuldukça yani bilgeliğe yol aldıkça eylemlerinde artık kötülüğü tercih etmeyecektir. Dolayısıyla bilen insan bile bile kötülük yapmayan iyi insan haline dönüşecektir. Bu durum Platon'a geldiğimizde eğitilen insanın yani eğitim verilen insanın iyi bir insan olmasının iyi bir yurttaş ve devlet adamı olmasına neden olduğunu anlatmasıyla devam eder. Bu anlamda ahlaki bir varlık olarak insan tanımı aynı zamanda sosyal-siyasal bir yurttaş olarak ahlaklı insana evrilecektir.

Bu durumda insanı tanımlamada kullanılan eğitilmiş, ahlaklı ve etik sözcüklerinin ne anlama geldiğine bakmak için etik ve eğitim tanımlarını netleştirmemiz gerekmektedir.

"Etik nedir ve neyi hedefler?" sorusu çerçevesinde etiğin pedagojiyle yaptığı işbirliğine baktığımızda bu kavramların öncelikli olarak ne anlama geldiğini çözümlenmek gerekmektedir.

Etik felsefenin bir alt dalıdır ve üzerine düşündüğü kavram ahlakıdır. Ahlak ise toplumlar tarafından, insanların birbirleriyle olan davranışlarını düzenlemek amacıyla geliştirilmiş olan normlar, kurallar ve değerler bütününe karşılık gelir. Etik ya da ahlak felsefesi/kuramı ise, söz konusu ahlak ve ahlaklılık olgusu üzerine felsefi bir düşünüm ya da sorgulama alanıdır (Cevizci, 2013: 17). Kullandığımız ahlak terimlerini ve ahlaki yargılarımızın statüsünü analiz eden etik, ahlaki tutumlarımızın ardında yatan yargılarımızı ele alır. Dolayısıyla yanlış-doğru, iyi-kötü, erdem ve kusur ile günlük hayatımızda yaptığımız her türlü değerlendirme ve yargılama ahlak felsefesinin konusunu oluşturacaktır (Nuttall, 2011: 15).

Burada üzerine düşünülen temel mesele, insan ve eylemleridir. Dolayısıyla etik için, pratik hayatın sorgulanması ya da kurgulanması diyebiliriz. Bir eylemi iyi bir eylem haline getiren nitelikler nelerdir sorusu etiğin pratik hayattan ayrı bir düşünme biçimi olmadığını bize gösterir. İyi ve kötü nedir? diye başlayan süreçte şu sorularla karşılaşabiliriz:

- a) İyi, doğru gibi ahlaki kavramlarımız ne anlama gelirler?
- b) Ahlaki yargularımız nesnel olarak doğru veya yanlış mıdır yoksa sadece öznel tercihleri mi ifade ederler?
- c) “Yalan söyleme”, “ Muhtaç durumda olana yardım et” gibi özel ahlaki kurallar akılsal olarak haklı çıkarılabilir mi?
- d) Ahlaklı yaşamak için hangi nedenlerimiz var? (Horner & Westacoot, 2011: 135)

Ahlak alanı pratik hayatımızın inşası üzerine konuşurken ve insan eylemleriyle doğrudan bağlantılı iken ahlak kuramı bir üst bakışla ahlaki olan üzerine çözümleme yapmaktadır. Dolayısıyla etik bir doğru-yanlış davranış teorisi iken, ahlak ise onun pratiğidir (Billington, 2011: 46). Bu durum hem etiğe çözümleme ve kurgusal bağlamda yaklaşmayı yani etiğin teorik boyutunun öne çıkmasını sağlamış hem de pratikte eylemlerin değerlendirilmesi bağlamında uygulamalı bir etik anlayışına sahip olunmasına neden olmuştur. Yani etik deyince, olan ile olması gerekenin birlikte tartışıldığı bir felsefe yapma biçiminden bahsediyoruz demektir.

İnsan hayatı sürekli değişen ve yeni kararlarla devam eden bir süreçtir. Bu kararlar bir birey olarak bizim hayatımızı etkilemekle beraber birlikte yaşadığımız veya ilişkide bulunduğumuz kişileri de etkiler. Dolayısıyla sosyal bir ortamda yaşayan insan diğer insanlarla ilişkilerini çeşitli yollardan düzenlemek zorundadır. Bunu yasal düzenlemelerle yaptığı gibi yasal olmayan fakat toplumun temel yapısını oluşturan ahlak kuralları ile de belirler. “Sözümü tutmalıyım”, “yalan söylememeliyim” veya “ rüşvet almamalıyım” gibi ifadeler bizim tek başımıza aldığımız kararlarla ilgili değildir. Dolayısıyla ahlak alanı iki veya daha fazla insanla birlikte yaşadığımız düzende aldığımız kararlarla ilgilidir.

Bu durumda insanın doğası gereği ahlaki bir varlık olup olmadığı sorulabilir. Yani insan ahlakiliğe kendi doğasında var olduğu için mi yönelir yoksa bir eğitim sürecinde mi ahlaki kararları alabilen bir varlık haline gelmektedir?

Doğal insan davranışı nasıldır problemine baktığımızda insanın doğasının aslında iyi olduğu düşüncesi ile insanın doğasının özünde bencil olduğu düşüncesinin felsefe tarihinde tartışıldığını görüyoruz. 17. ve 18.yy.a baktığımızda “doğal hukuk” kavramının tanımlanması ve “devlete neden ihtiyaç duymaktayız” probleminin çözümü için Hobbes, Locke ve Rousseau gibi filozoflar öncelikle “insanın doğası” üzerine düşünmüşlerdir. İnsan doğasının bencil olması ve amaçları uğruna insanların birbirlerini yok etmeye meyilli olması düşüncesi ile insanın doğasının aslında iyi olduğu çünkü insanın aklı ile doğa karşısında özgür olduğu ve doğayı belirleme şansının bulunduğu bir varlık olarak anlaşılması düşüncesi karşımıza çıkmaktadır (Kılıç, 2015). Bu durum her iki düşünceye yakın filozoflar tarafından insan doğasının eğitilebilir bir varlık olması nedeniyle toplumunda böylece şekillenebileceği fikrini oluşturur. Dolayısıyla insan doğası özünde ister iyiye isterse kötüye yakın olsun, eğitilip yönlendirilebilir. Bu eğitim elbette ki en genel manada insan ilişkilerini yazısız kurallarla belirlemeye çalışan ahlak eğitiminin varlığı ile mümkün olacaktır (Pieper, 2012: 113).

Ahlak eğitimi toplum içerisinde belli ilke ve erdemleri hem o toplumun bireylerine hem de gelecek kuşaklara aktarmayı kendine bir görev alanı belirler. Felsefe dünyasına baktığımızda

ahlak eğitiminin Antikçağ'da özellikle bir yer teşkil ettiğini söyleyebiliriz. Antikçağ'ın ahlak eğitiminden asıl amaçladığı şey ise karakter eğitimi veya erdeme sahip olma üzerinden topluma iyi bir yurttaş yetiştirmenin amaçlanmasıdır. Bu konuda özellikle Sokrates ve Platon'un ahlak eğitimine ağırlık verdiğini söyleyebiliriz (Cevizci, 2013: 259).

Ahlakilik ile eğitimin ilişkisini sadece bir ahlak eğitimi olarak da görmek mümkün değildir. Burada iki farklı konu karşımıza çıkmaktadır. Biri ahlak eğitimi diğeri ise eğitim ahlakı. Söz konusu olan eğer bir kişide beceri geliştirmek veya istenilen bir davranışı kazandırma süreci ise burada hem bu davranışı kazandıran açısından hem de davranışı kazanan birey açısından bir etik değerlendirme durumu da açığa çıkıyor demektir. Dolayısıyla etik ve pedagojide öğrenen ve öğreten arasında yaşanan bir süreçten bahsetmek gerekmektedir. Bu, eğitim etiği altında değerlendirilmesi gereken bir konudur.

Uygulamalı etiğin bir alt dalı olan eğitim etiğinin neleri kapsadığı konusunda bir fikir birliğine varmak zor olsa da eğitimde etiğin önemli bir yer teşkil etmesi nedeniyle eğitim ve etik ilişkisi eğitimden faydalananlara veya eğitim alanlara bir takım ahlaki değerlerin kazandırılmasıyla, eğitilen çocuk ya da insanda gerçekleşecek olan karakter değişimiyle ilgili olan ahlak eğitimi ve bir bütün olarak eğitime otoritesinin, yükümlülüğü veya sorumluluğunun temellendirilmesi noktasında çalışan bir alandır. Dolayısıyla sadece eğitimi alan kişide bir davranış değişikliği sürecini kapsamaz. Eğitimde amaçların temellendirilmesi meselesini de ele almaktadır (Cevizci, 2013). Bu manada ahlak eğitimi ve nasıl gerçekleştirileceği, eğitim etiğinde konuşulan meselelerden biridir.

3. Platon'da Etik ve Eğitim

Antikçağ'dan itibaren filozoflara baktığımızda ahlak, genel olarak bir amaca dayandırılmaktadır. Bu amaçta en nihayetinde mutluluktur. Mutluluk insanın bu dünyada ulaşması gereken bir erektir. Bu ahlak anlayışına Eudaimonist karakterli ahlak anlayışı denilmektedir. Bunu Demokritos'a kadar götürebiliriz. Yunan aydınlanmasında Sofistlerde, Sokrates'te ve Sokrates sonrası okullarda etik hep eudaimonist karakterli olmuştur (Akarsu, 1998: 23). Mutluluğun bir amaç olmasının iki farklı anlamı vardır. Birincisinde insanın mutlu olması en üst bir ilke olarak haz, fayda veya ben merkezli bir amaca ulaşmakla mümkün olduğunun anlatılmasıdır. Diğeri ise erdem, ahlakilik ve akılcılık gibi kavramaların bizatihi mutluluğun kendisi olduğunun anlatılması yoluyla mutluluğa referans yapıldığı anlatım biçimidir (Pieper, 2012: 131). Bu iki farklı anlatım yolu filozoflarla çeşitlenmektedir. Bu anlamda Antikçağ'da Sokrates ve Platon bu ikinci yol ile mutluluk ahlakını anlatmaktadırlar.

Sokrates'in genel felsefesine baktığımızda sofistlere karşı olma üzerinden anlatılan bir "ahlaklı birey" modeli vardır. Sokrates bilmek ile ahlaklı olmayı aynı düzlemde anlatır. Bilmek, iyi ve kötünün ayırımına varmak ve eylemde bulunmak demektir. Dolayısıyla kötülüğü tercih eden birey aslında cahilliğinden öyle bir tercihte bulunuyordur. Bunu da şöyle formüle eder: "Bilen insan kötülük yapmaz". Bireyin bilinçten ibaret bir varlık olarak düşünülmesi yapılan her eylemin de bilinçle ortaya konulmasını gerektirir. Bu anlamda kişi ne kadar bilgiyle donanırsa o kadar ahlaklı olacaktır.

Bilgiyle donanımlı hale gelmek salt bilginin bir içerik olarak öğrenilmesi anlamında değildir. Bilmek ilk önce bilmediğinin farkına varıldığı bir süreçle başlar. Bu anlamda

Sokrates bilmediğinin bilgisine sahip olmanın bilgelik yolunu başlatan ilk basamak olduğunu söyleyecektir. Bilgelik insanın doğasına uygun davranmasıdır. Eğer ki bir şey kendi doğasının gerektirdiği gibi davranıyorsa o erdemdir. İnsanın erdemi doğasına uygun davranması, öğrenme sürecini başlatma ve bilen insan olma yolunda hayatını devam ettirmesidir. Doğasına uygun davranan insan yani bilginin peşinden koşan insan aynı zamanda mutlu olan insandır. Yani mutluluk Sokrates'e göre bilgili olmaktır, erdemli olmaktır. Bilgisizlik de erdemsizliktir. Bilen insanın erdemi, iyiye yönelmesi ve iyiye yönelen insanın da ahlakiliği tercih etmesi bu durumda kaçınılmazdır (Özkan, 2013).

Sokrates insanın bilgelik serüveninin eylemlerden bağımsız olduğunu düşünmediğinden sosyal bir hayatın içinde yaşayan insanın ahlaki olanı tercihte belli evrensel ilkelerle hareket ettiğini söyler. Bu anlamda iyi ve kötünün bir eğitime sürecinde insanlara kazandırıldığından bahseder. O halde insan eğitilebilen bir varlık olarak öncelikle ahlaki olan ve olmayanı öğrenecektir. Bu durum Sokrates'in öğrencisi Platon tarafından daha sistematik bir şekilde "Devlet" ve "Yasalar" adlı eserlerinde anlatılır. Halkın arasında, diyalog kurarak bilgilenme sürecini başlatan Sokrates, öğrencisi Platon'a ilham olacak ve Platon eğitilebilir ahlaklı birey modelini oluşturmanın formülünü yazıya geçirecektir. Burada belki de iki filozofun farklılaşmaları nokta eğitim konusunda farklı anlayışlara sahip olmalarıyla ilgilidir. Platon aslında Sokrates'in tersi bir eğitim anlayışına sahiptir. Platon, Sokrates gibi insanı merkez alan değil, iktidarı merkez alan bir model geliştirir. Bu model içinde eğitim, herkesin değil, ancak doğuştan sahip olduğu yetenekleri sayesinde sıradan insanlardan ayrılan az sayıdaki seçkinin hakkıdır. Eğitim alma hakkı bu az sayıda kişi için söz konusudur. Platon'un eğitim modeli, Sokrates'teki kendini geliştirmeden çok, kurulu düzenin korunması üzerine kurulu olduğu için, eğitimin içeriği de buna göre belirlenir (Demirci, 2007).

Sokrates için etik ile pedagoji, ayrılmaz bir bütün oluşturur ve etik bilgiler pedagojik anlayışı yönlendirir. Buna göre öğreten öğrenenin ilgisini, iyi ölçüsüne göre bağımsız olarak gerçekleştirmesi gereken kendi eylem ve davranış potansiyeline yöneltmesi gerekir. Öğreten ne ahlaki model ne de otoritedir. O sadece doğurtan ebe rolündedir. Erdem de öğrencinin kendi içindedir. Kişi bunu açığa çıkarmalıdır (Pieper, 2012: 115).

Tabi burada bir toplumda ahlaklı insana neden ihtiyaç duyulur problemi vardır. Dönem özelliğine bakıldığında karmaşık ve devlet idaresinde çatlakların olduğu bir devir ve güçlü bir siyasi yapıya ihtiyaç duyulan bir dönemden bahsediyoruz. Bu yüzden bir toplumun temel unsuru olan bireyin ahlakiliği o toplumun yapısını belirleyecektir. Toplumda eğitilmiş insanlar iyi ve güçlü bir idareyi de oluşturacaklardır. Yani eğitilmiş birey ahlaklı bireye neden olurken, ahlaklı bireylerde güçlü bir siyasi yapıya zemin hazırlayacaktır. Bu yüzden öncesinde bireysel ahlak eğitiminde Sokrates daha sonra da Platon, ahlakın temellendiği bir eğitim ile ideal bir toplum ve devlet inşasını oluşturmak istemişlerdir.

Platon'a baktığımızda ideal dünya ve duyular dünyası arasında yaptığı ayrım tüm felsefesinde temel bir yer teşkil eder. Bilgiden varlığa, ahlaktan siyasete tüm meselelerde ideal olanın yakalanması üzerine bir fikir geliştirir. Birey her bakımdan yetkinleşip ideal olanı yakalamalıdır. İnsan bu duysal dünyada kanıtı dayanan doğru sanı ile bilgiye yaklaşırken en ideal ve gerçek bilgi aslında idealar dünyasındadır (Platon, 1996: 202c). Bu duysal dünya bir hayalden gölgeden ibarettir ama insan benzerlik kurarak ideal varlığı

düŐünebilmelidir. Ya da en yüksek ahlak veya en adil hukuk yine idealar dünyasından örnek alınarak bu duysal dünyada ulaŐılması gereken bir amaç olmalıdır. Dolayısıyla Platon'a baktığımızda ideale ulaŐma/ideal dünyayı yakalama düşüncesi ile felsefesinin teŐekkül ettiğini görüyoruz. Bireyinde bu anlamda amacı, yetkinleşip idealar dünyasına yaklaŐmak olmalıdır. Platon öyle bir devlet ideali oluşturur ki devletin amacı toplumun ve toplumu oluşturan bireylerin mutluluğunu ve yüksek ahlaka ulaŐmasını sağlamaktır (Gürbüz, 2003). Bu durumda birey bir devlet politikası ile yetiŐtirilmesi/eğitilmesi gereken bir varlık olarak karşımıza çıkar. Bu eğitim süreci hem alması gereken bilgi düzeyinde bir eğitim anlayıŐını hem de etik eğitimi kapsamaktadır.

Platon'un eğitim anlayışı Devlet ve Yasalar adlı kitabında karşımıza çıkmaktadır. Bu eser her ne kadar ideal bir devlet düzeninin nasıl yapılanması gerektiğini anlatsa da aynı zamanda içerikte karşımıza çıkan Şey insanın bir devlet düzeninde kendi hayatının nasıl yönetilmesi gerektiği ve iyi-kötüyü ayırt etmesini öğrenmek üzerine yazılan bir eğitim kitabı olmasıdır. Dolayısıyla kusursuz bir eğitim ve öğretimden değerli varlıklar çıkarmak hedeflenir. Bu varlıklarda devlet içerisinde oluŐabilecek problemleri daha kolay özenebilirler. Bu yüzden devletin bekçileri eğitimin bozulmamasıyla ilgilenenecektir (Platon, 1975: IV, 424b).

Platon'da eğitim, aslında birçoklarının sandığı Şey değildir. Yani bilgiden yoksun bir ruha bilgi koymak değildir. Aslında her ruhta bir öğrenme gücü vardır. Bu yüzden kadın ve erkek herkesin eğitim alması gerektiğini söyler. Gözün karanlıktan aydınlığa çevrilmesi için nasıl bütün beden bir den dönmesi lazımsa, öğrenme isteğinin ve gücünün de varlığın en ıŐıklı yönüne yönünü döndürmesi gerekir. EĞitim, ruhun bu gücünü "iyi" den yana çevirme ve bunun için en kolay, en ŐaŐmaz yolu bulma sanatıdır. Yoksa o güç, onda kendiliğinden vardır; ama kötü yöne evriktir. EĞitim onu yalnız iyi yana yöneltir (Platon, 1975: VII, 518c-d).

Platon doğruluğun ve iyiliğin öncelikle toplumda aranması gerektiğini düşünür. Daha sonra bir tek kişi üzerinde de aynı araŐtırmanın yapılacağını belirtir (Platon, 1975: II, 369a).

Platon'a göre yurdu koruyacak adam yaradılıŐı bakımından filozof, azgın, evik ve güçlü olmalıdır. Bu adamların yetiŐtirilmesi ise önemlidir. Doğru eğitim beden ve ruhu olabildiğince güzel ve iyi kılacak güçte olmalıdır (Platon, 2007: VII, 788c). Bu noktada özellikle iki eğitimin insan için çok önemli olduğunu düşünür. Beden için idman, ruh için müzik. Beden için olan Jimnastikte dans ve güreŐ diye iki bölüm vardır. Dansın bir bölümü, Őiirin sözünü hareketlerle taklit edip soylu ve özgür olanı gözetmektir. Öteki de beden üyelerinin her birine tüm dans gereğince dağılıp eŐlik edecek Şekilde uygun ritmik devinimi vererek beden organlarına güç, güzellik, çeviklik ve beden kısımlarına uygun oranda gelişme ve esneklik sağlamak (Platon, 2007: VII, 795e). Platon, bunların arasında önceliği müziğe verir ve içerisine söz sanatlarını da dâhil eder. Gençlerin iyiliği ve güzelliği bulmaları gerekir. Çocukluktan itibaren insan güzeli sevmeye, güzele benzemeye ve kaynaŐmaya çalıŐmalıdır. Bunun için de müzik eğitimi eğitimlerin içerisinde en iyisidir. Müzik eğitimi eğer gereği gibi yapılırsa insanı yücelten özünü güzelleŐtiren bir eğitimidir. EĞer ki kişi kendini iyi bir insan olarak yetiŐtirmek isterse, güzelin peşinden gitmelidir, çirkini de uzaklaŐtırmalıdır hayatından. Müzikten sonra ise gençlerin eğitiminde beden eğitimi gelir. Beden eğitimi ile de çocukluktan itibaren uğraŐmak gerekmektedir. Bunun ilk yolu ise iyi beslenmekten geçer

(Platon, 1975). Platon tabi ki bu iki eğitiminde çok aşırı verilmesinden yana değildir. Çünkü amaç burada ruhu çok gevşetip bedeni de çok sertleştirmek değildir. Amaç bu ikisinin uzlaştırılıp insandaki aşırılıkların ortadan kaldırılmasına neden olmaktır (Platon, 1975). Platon müzik ve beden eğitiminin dışında ruhu değişen varlıktan gerçek varlığa çevirecek olan bilimin ise hesap ve aritmetik bilimi olduğunu söyler. Bu bilim insanı öz varlığa erdirmek için salt kavramları kullanmaya zorlayan bir bilimdir. İnsana yükseklere atılma gücünü kazandıracak ve düşüncelerine görülür, elle tutulur nesnelere katmadan, sayıların kendileri üzerine düşünmesini öğretecek bir bilimdir. Ayrıca doğuştan sayı bilimine yatkın olanlar bütün bilimleri çabuk kavrama özelliğine de sahiptir. Sayılar kadar insana kafa işlettiren bilim az bulunur. Kafaları en iyi onunla besleriz. Öğretimde ilk kullanacağımız bilim bu olmalıdır. Yine ona bağlı bir bilim var ki o da geometridir. Geometri değişmeyen bilgidir ve o da savaşlarla ilgili yararlıdır. İkinci öğretilen olan da budur. Üçüncü öğretilen olan derinlik boyutunu inceleyen bilimdir. Daha sonra ise Astronomi gelir (Platon, 1975). Tüm bu bilimlerin başında ise Dialektik gelir. Dialektik metodu varsayımları birer birer atarak, ilkenin ta kendisine yükselir. Eğitilen her bir çocuk en akıllıca soru sormasını ve cevap vermesini dialektik yoluyla bilecektir (Platon 1975:VII, 534d-e).

Platon'da aritmetik, geometri ve diyalektikten önce gelen bütün bilimlere çocukken başlanmalıdır ve öğretim zorla yaptırılan bir iş gibi olmamalıdır ama zorunlu eğitim olmalıdır. Çünkü kafaya zorla sokulan şeyin akılda kalmayacağını düşünür. Eğitimin çocuklar için bir oyun olması sağlanmalıdır. Platon güzel sözler söylemenin önemli olduğundan bahsederek bir kişinin genç iken her türlü kalıba sokulabileceğine vurgu yapar. Eğitim bu yüzden çok küçük yaşlardan itibaren başlamalıdır. Eğer ki bir çocuğa küçüklüğünden itibaren kötü masallar anlatırsanız o kişi iyi bir insan olarak yetişemez. Güzel sözlerle ve masallarla büyütülen kişilerin ruhları da iyiyeye yönelecektir (Platon, 1975). Bu durumda Platon ilk 3 yaşına gelene kadar bir bebeğin bile doğru sözlerle avutulması gerektiğini söyler. İlk 3 yaş bir çocuk için ağlama ve bağırma dönemidir ve sevdikleri veya sevmedikleri şeyleri bu yolla gösterirler. Dolayısıyla bu dönemde bebeğin her türlü acıdan, korkulardan ve her türlü sıkıntıdan uzak kalması sağlanırsa bebeğin ruhu daha dingin olacaktır (Platon, 2007:VII, 792b). Çocukların oyunları da başlangıçta düzene sokulmalıdır. 3 yaşından itibaren artık çocuğun en çok oyuna ihtiyacı vardır. Gevşek tutulmasın diye cezaya da gereksinim duyar çocuk ama bu ceza onurunu kırarak şekilde olmamalıdır. Bu yaşta oyun kendiliğinden gelişir ve kızlar ve erkeklerin toplu halde oyun oynamaları sağlanmalıdır. Daha sonra ise savaş tekniklerinin gösterildiği eğitimler için kızlar ve erkeklerin ayrılması gerektiğini söyler (Platon, 2007:VII, 794c). Çocuklar oyunlarında kuralların dışına çıkarsa, büyüdüklerinde kanunlara saygı duymaları da beklenemez. Çocuklar küçükken oyun kurallarına uyup ve müzikle düzen sevgisi içlerine işlerse, kötü yetişenlerin tersine bu sevgi ömürleri boyunca içlerinde kalır ve eski düzenin bozulan yanları kendiliğinden yoluna girer. Böylece bozulmuş olan; yaşlılar yanında edeple susmak, yaşlılara yer vermek, görünce ayağa kalkmak, ana babaya saygı göstermek, saç kesmek, giyim ve davranışlarda geleneğe uymak gibi konularda düzelmeye sağlanabilir (Platon, 1975:IV, 425a-b). Eğer ki birine sürekli kötü şeyler anlatılırsa kötüye yatkın olacaktır. Bu yüzden Platon'un etik eğitimi çocukluktan itibaren "iyi"nin anlatılması üzerine yapılmalıdır. Eğitiminde iyiden hareket etmemizin öğütlendiği görülür. Kötü söz kötülüğü artırır, iyi söz ise iyiliği artırır. Bu durumda şiddet, kötü ifade ve savaş hikayeleri çocuk eğitiminde bulunmaması gereken unsurlardır. Çünkü çocuklar bu yaşta duyduklarını akıldan çıkarmazlar. Bunu Platon şöyle anlatır:

“İnsanların birbirlerinden durup dururken nefret etmelerinin ayıp olduğuna, Őhrimiz bekçilerin inanmaları gerekiyorsa, Tanrıların Tanrılarla savaŐtıklarını, birbirlerine tuzak kurup bođuŐtuklarını söylememeli; gerçekten olmuŐ Şeyler de değil bunlar... Biz bekilerimizi bir Őehirlinin bir Őehirliye kin beslemediğine, nefretin, kinin günah olduğuna inandırmak istiyorsak, çocuklara daha küçükken, bambaŐka Şeyler anlatmalıyız” (Platon, 1975: II, 378c).

Çocukluk eğitiminin sonunda en atılgan olanlar bir yana ayrılmalı. 20’sine varan delikanlılar ise bir Őemeye tabi tutulur ve çocukken karmaşık olarak verilen bilgiler artık bir sıraya konarak verilmeye baŐlanır. Dolayısıyla dialektiyaya hangilerinin elveriŐli hangilerinin elverifŐsiz olduğu da böylece anlaŐılır. GeniŐ bir görüŐe ykselebilenler dialektiacı olur, ötekiler olamaz. Hangilerinin dialektiyaya en elveriŐli, bilimlerde, savaŐta ve kanunların istediği bütün iŐlerde en sağlam olduğunu anlayınca, otuzuna varan Őekinler arasından bunlar ayrılır. Hepsini bir dialektiyada denener. Hangisinin akıl gücüyle varlığın ta kendisine yükselebileceği araŐtırılır. Bu süreç sonunda iynin kendisine dönen her Őeyi aydınlatan gerçek varlığa bakan kişi, örnek belirleyip toplumu, insanları ve kendilerini düzene sokacaktır. Halkın iyiliği için devletin başına böyle filozoflar gelecek ki devlet gerekleŐebilsin (Platon, 1975). Kral-filozof figürü Platon’da devlet iÇlerinde en sağlıklı kararları verecek bir kişi olarak eğitimin her aŐamasından faydalanmıŐ kiŐidir.

Platon’da anlatım bir sanattır dolayısıyla neyin anlatıldığı da çok önemlidir. Őairleri de bu bağlamda ele alan Platon, iŐe yarar masallar söyleyen, iyi adamın taklitçisi olan ve onu anlatan, askerlerin eğitiminde uygulanan kanunlara uygun sözler söyleyenlerin devletin baş tacı olduğundan fakat taklit yeteneğine sahip olup kendini gizleyen, baŐkasıymıŐ gibi davranan ve gerçeği anlatmayan Őairlerin ise devletten kovulması gerektiğini söyler (Platon, 1975).

Platon yine insan için zararlı olan Őeylerden birinin de yalan olduğunu söyler. Bu hem bir kişi için hem de devletin kendisi için zararlıdır. Yalan, devlet gemisini batıracak bir fırtınadır. Devleti yönetenler bazen yararına olduğu durumlarda yurttaŐlarına veya düŐmanlarına yalan söyleyebilirler. Fakat yönetilen yönetene yalan söylememelidir. Bu hastanın hekime, öğrencinin öğretmene yalan söylemesi kadar büyük bir suçtur. Bu durumda gençler akıllı uslu olmalıdır ve baŐtakilerin sözünü dinleyip, ikide, sevgide ve yemekte kendini dizginlemelidir (Platon, 1975: II, 389c-d-e).

Filozof demek Platon’da öz varlığı aramanın peŐine düŐmek demektir. Dolayısıyla gerçeğin peŐine düŐen, doğruya bağlı olan ve bilimi gerçekten seven kiŐidir filozof. Ruhun zevkini arayıp, beden zevklerini bir yana bırakandır. Böyle bir insanda lszlk ve açgözlülük olmaz. Felsefenin peşinden giden insanın yaradılıŐtan sağlam bir belleği, öğrenme kolaylığı, ruh üstünlüğü, inceliği olmalı. Bu iÇi gerçeğin, doğruluğun, yiğitliğin, tok gözlülüğün dostu olmayan baŐaramaz. Yani filozof geçinenlerin gerçek filozoflardan böyle ayırt edildiğini söyleyebiliriz. Filozofun mayasını bozan ise kötü eğitime düŐmektir. Eğer filozof yaradılıŐı kendine uygun eğitimi bulursa, bütün değerlere ulaŐabilir. Dolayısıyla filozof yaradılıŐın değerleri bile kötü bir düzenin boyunduruğu altında insanın kendi yolundan uzaklaŐmasına sebep olur. Felsefeyle uğraşan kiŐiye çocuklukta ve gençlikte yaşa uygun bir ğretim verilmelidir. Asıl üstünde durulması gereken, gençlerin geliŐen, erginliğe yaklaŐan bedenleri olmalı. Beden felsefeye iyi bir hizmeti olarak yetiŐtirilmelidir. Yaş ilerleyip kafa

olgunluğa ulaşıncada ona uygun çalışmalar artırılmalıdır. Sonunda yurttaşlar kuvvetten düşüp politikaya, savaşa katılamaz olunca, onları bırakmalı ki tek kaygıları felsefe olsun ve mutlu yaşayıp mutlu bir hayat sürsünler.

Felsefeyle uğraşan insanların küçük bir azınlıktan oluştuğunu söyleyen Platon, bu kişilerin iyi bir eğitim görme mutluluğuna ermiş kişiler olduğunu, yurdundan uzaklara sürülmüş, kötü etkilerle bozulmayarak felsefeye bağlı kalmış birçok soylu insan ya da küçük bir devlette doğmuş, onun yönetme işlerini küçümseyip, politikaya karışmamış, seçkin birkaç aydın olduğunu söyler. Platon bu filozof kişilerin gerçekleşmesi mümkün devletin başına geçmesi durumunda en iyi ve ideal olanın yakalanacağını söyler (Platon, 1975). Yani devlet başkanı aynı zamanda iyi eğitilmiş filozof olursa ideal devlet yerine gelmiş olacaktır.

Platon'un çizdiği eğitim programının ve öngördüğü aşırı kontrolün gerekçesi aynıdır: İnsan davranışını kötü etkilerinden korumak. Platon'un önerdiği eğitim uygulaması ise bütün bu kötülüklerin önünü alacaktır. Platon'da eğitim bazen insan doğasını oluşturmayı bazen de verilmiş bir insan doğasını keşfetmeyi, onun ne tür bir doğa olduğunu anlamayı sağlayan bir süreç olarak karşımıza çıkar (Ünder, 1977). En nihayetinde eğitimin amacı ise, nitelikli vatandaş ve iyi yöneticiler yetiştirmektir. Bu bağlamda bireyi ve aileyi devlete feda ettiği söylenebilir (Altuner & Özkan, 2016).

4. Sonuç

Platon ideal bir devlet tasarlarırken bu devletin içinde yaşayan insanların ideal insanlar olması gerektiğini düşünür. Bu yüzden devlet yurttaşlarını kendi kontrolünde yetiştirmeli ve ideal toplumu gerçekleştirilmelidir.

İdeal bir toplumda devleti yönetenler, devleti koruyanlar ve devletin ihtiyaçlarını karşılayacak zanaatkarlar ve çiftçiler vardır. Toplumda görevleri belirli olan bu üç sınıf ile eğitimin her bir sınıf için farklılaştığını görmekteyiz. Yani çocuklukta verilen ortak eğitim daha sonra sınıflar arasında ihtiyaca göre verilen eğitime dönüşmektedir. Bu yüzden felsefe ve diyalektik eğitimini, her sınıf ve yaşa göre verilemeyeceğinden hareketle seçkin bir grubun eğitiminde devleti yönetecek kişiler için verilen eğitim olarak belirlemektedir. Toplumun bütün bireyleri için gerçekleşmesini beklediği en önemli özellik insanın doğasının iyiye yönelmesini sağlamaktır. Dolayısıyla verilen eğitim iyiye yönlendirdiğinde iyi bir birey, iyi bir yurttaş ve iyi bir idareci olması mümkün olacaktır.

İyi ve kötüye yönelmek en nihayetinde insanların seçimleriyle ilgilidir. Yani ahlaki bir karar veren birey aynı zamanda bu kararı verebilecek özgürlüğe sahip olan bireydir. Bu bağlamda özgür seçim eğer iyiyi seçmeyi öğrenirse iyinin toplum içinde yerleşmesine, kötüyü seçmeyi öğrenirse kötünün yerleşmesine neden olacaktır. Bu bağlamda Platon çocukluktan itibaren insanın eğitilme sürecinin iyiye yönelme ile doğru orantılı verilmesi gerektiğini söyler. Bu eğitim süreci elbette ki öğretmenlerden bağımsız değildir. Çocuk 3 yaşından itibaren öğretmenle muhatap olup eğitim almayı zorunlu olarak yaşayacaktır. Bu bağlamda toplumdaki her bir bireyin eğitilmesinin baş sorumlusu önce öğretmen kişiler sonra da devlettir. Devlet eğitimi kendi yurttaşları için kontrol etmek zorundadır.

Böyle bir toplumun ve devletin ideal bir toplum ve devlet olmaması mümkün değildir.

Kaynakça

- Akarsu, B. (1998). *Mutluluk Ahlakı*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Altuner, İ. & Özkan, F. (2016). “Eğitimin Platoncu Temelleri ve Platoncu Eğitim Anlayışının Eleştirisi”. *Uluslararası Aile İçi Eğitim Çalıştayı*. Ed. M. E. Yurt, O. Bayraktutan, Erzurum: Zafer Meyda, ss:89-106
- Billington, R. (2011). *Felsefeyi Yaşamak*. çev: A. Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Cevizci, A. (2013). *Uygulamalı Etik*. İstanbul: Say Yayınları.
- Demirci, F., (2007) “İki Siyasal Eğitim Modeli: Sokrates ve Platon’un Eğitim ve İnsan Anlayışları (Sokratik ve Platonik Eğitim)”. www.ayk.gov.tr/.../DEMİRCİ-Fatih-İKİ-SİYASAL-EĞİTİM-MODELİ-SOKRATES-V (Erişim tarihi: 13.03.2018)
- Günay, M. (2008). “İnsana ve İnsan Doğasına Felsefeyle Bakmak”. (2 Mayıs 2008, Mersin Üniversitesi, “İnsan ve İnsan Doğasına Felsefi Bakış” Panelindeki konuşma metni) Erişim Tarihi: 1.03.2018 <http://felsefenotlari.blogspot.com.tr/2008/05/insana-ve-insan-doasina-felsefeyle.html>
- Gürbüz, A. (2003). “Platon’un Hukuk Görüşünün Karşılaştırılması, Değeri ve Sonuçları”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7 (7) 52-67.
- Horner, C. & Westacoot, E. (2011)., *Felsefe Aracılığıyla Düşünme*. çev: A. Arslan, Ankara: Phoenix yayınları.
- Kılıç, Y.. (2015). “Hobbes, Locke ve Rousseau’da Doğa Durumu Düşüncesi”, *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 2 (2), 97-117.
- Nuttall, J. (2011). *Ahlak Üzerine Tartışmalar*. çev: A.Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Özkan, F. (2013). “Sokrates’in Entellektüalist Ahlakı”. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (4), 35-53.
- Pieper, A. (2012). *Etîğe Giriş*. çev: V. Atayman & G. Sezer, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Platon, (1975). *Devlet*. çev: S. Eyüpoğlu-M. A. Cimcoz, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Platon, (1996). *Diyaloglar 2, Theaitetos*. çev: M. Gökberk, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Platon, (2007). *Yasalar*. çev: C. Şentuna & S. Babür, İstanbul: Kabalıcı Yayınları.
- Ünder, H. (1977). “Platon’un Devletinde Eğitim ve İnsan Doğası”. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. Dergisi, 26 (1), 198-201.